

МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРБИМА

МР СЛАВКО МАКСИМОВИЋ

Удружење Милутин Миланковић, Маршала Бирјугова 53 (Поп Лукина 1Б)
E-mail: milankovicm@gmail.com www.milutinmilankovic.rs

Резиме: Научним, инжењерским, књижевним и радом на реформи Јулијанског календара Милутин Миланковић је обележио светску науку двадесетог века. Задужио је светску цивилизацију, српски народ, а посебно град Београд где је живео и радио пуних педесет година, где је доживео врхунац свог стваралачког рада. Поред тога, исказао је неизмерни патриотизам према свом народу.

Свету је подарио астрономску теорију климатских промена, којом је решио тајну ледених доба, увео у грађевинску оперативу армирано-бетонске конструкције и урадио најпрецизнији календар за мерење времена, који је у употреби. Српском народу је оспособио бројне кадрове, изградио значајне грађевинске објекте и написао научно-популарна дела којим нас је одвео на путовање кроз васиону и векове. Србији је обезбедио завидно место у оквиру светске науке.

У врху је најцитиранијих српских научника и један од најчешће навођених научника у светској научној заједници, истраживач кога с разлогом, и с правом, убрајају у пет највећих научника двадесетог века и међу петнаест највећих научника свих времена који су се бавили нашом планетом Земљом.

Нажалост, српски народ није му се одужио на начин који одговара његовом лику и делу. У Србији нема музеја, задужбине, сталне изложбене поставке нити научно – истраживачког центра, њему посвећеног. До скоро није било ни спомен-обележја.

То је био разлог да се окупе волонтери, поштоваоци његовог лика и дела и оснују научно-стручно удружење, са циљем да се популаризацијом његове личности и валоризацијом његовог научног рада отргне од заборава и осветли његов богат живот, свестран рад и допринос светској науци, као и исказана љубав према отаџбини.

У раду су приказане активности Удружења "Милутин Миланковић"

Кључне речи: Милутин Миланковић, климатске промене, армирани бетон, календар

УВОД

У 2019. години српски народ обележава два значајна јубилеја - 140 година од рођења и 110 година од доласка на Београдски универзитет великана српске и светске науке Милутина Миланковића. Обележавање ових јубилеја прилика су српском народу да се потпуно одужи свом великану, и да се улога и дело Милутина Миланковића постави на место које му припада у светској и српској научној заједници. Иницијатор и носилац програмских активности обележавања Миланковићевих јубилеја је Удружење Милутин Миланковић, настављајући на тај начин реализацију програмских активности на афирмацији лика и дела овог великана.

Обележавање двеју значајних годишњица има општи карактер и у њихову реализацију су укључене институције и појединци из Србије, Републике Српске и других крајева у којима живе наши сународници који су, директно или индиректно, повезани са делатностима којима се бавио Миланковић.

КРАТКА БИОГРАФИЈА

Милутин Миланковић (1879-1958).

Почетак животне приче Милутина Миланковића смештен је у 1879. годину, на славонској равници, у питомом месту Даљ на обали Дунава. Својом величином и током Дунав је постао опсесија времена и простора за Миланковића. Река крај које је протекао цео његов живот давала му је

неопходну сигурност у животу, у њој је налазио изворе надахнућа за свој стваралачки рад.

У седамнаестој години, после основног школовања у родном крају, по наговору својих професора, као изразити математички таленат, одлази у Беч и наставља школовање на Високој техничкој школи. Студије грађевине успешно је окончао 1902. године. Промовисан је у доктора техничких наука 17. децембра 1904. године, са непуних двадест и шест година, те тако постао први Србин доктор техничких наука. Запошљава се у бетонско-грађевинском предузећу Адолфа барона Питела, а три месеца касније постаје управник његовог техничког бироа.

Иако је својим значајним стручним и научним радом у Бечу стекао углед афирмисаног грађевинског стручњака и проналазача, Миланковић осећа да грађевинска пракса не може бити његова будућност, већ да је наука његов животни циљ. Ношен дубоком жељом да се бави науком, 1909. године напушта удобан живот, успешан и финансијски веома уносан посао грађевинског инжењера у Бечу, те долази у Београд за професора на Катедри за примењену математику, у оквиру које су се налазиле рационална механика, небеска механика и теоријска физика.

За дописног члана Српске краљевске академије изабран је 1920, а за редовног 1924. године. Функцију декана Филозофског факултета обављао је од 1926–1928. године. За потпредседника Академије изабран је 1948. године (ову функцију обављао је у три мандата). За директора Астрономске опсерваторије у Београду именован је 1948. године.

Господар тајни осунчавања Земље, путник кроз васиону и векове, умро је у осамдесетој години живота, 12. децембра 1958. године у Београду. Завршетак приче је у Даљу, где је према сопственој жељи сахрањен у породичној гробници на православном гробљу, на обали Дунава - рајске реке Фисон, одакле је пошао на пут кроз васиону и векове.

УДРУЖЕЊЕ МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ – ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ

Удружење Милутин Миланковић је научно-стручно удружење, формирано 2007. године. Код Агенције за привредне регистре уписано је у Регистар удружења као струковно удружење и има својство правног лица.

Рад Удружења се одвија у просторијама у улици Маршала Бирјузова 53 (улаз из Поп Лукине 1Б) величине 200 квадратних метара, које су, захваљујући донаторима, опремљене савременом аудио-визуелном и информатичком опремом, савременим намештајем и одговарајућим витринама за смештај, чување и приказивање ретких и вредних ствари и старих књига. Прилагођене су за одржавање научно-стручних скупова, тематских изложби, промоцију књига и филмова, за одржавање популарних

предавања, као и за посете ученика, студената и заинтересованих грађана, капацитета до 60 посетилаца

Овако опремљен простор својим атрактивним програмом и веома повољном локацијом, уз већ постојеће научне, културне и историјске објекте у непосредној близини (Српска академија наука и уметности, Патријаршија, Саборна црква, Конак кнегиње Љубице, кућа Мике Аласа, бастион српске науке коју чине факултети око Капетан-Мишиног здања на Студентском тргу и Кнез Михаилове улице) уклапа се у научно-културно-историјски комплекс, веома интересантан и приступачан за посетиоце. Већ је постао ново и препознатљиво место у културном животу Београда.

Слика 1: Изложба и музејска поставка у просторијама Удружења.

Задатак Удружења је да се популаризацијом личности и валоризацијом научног, педагошког, књижевног и инжењерског рада Милутина Миланковића отргне од заборава и осветли његов богат живот, свестран рад и допринос светској науци, као и исказана љубав према отаџбини.

Због тога је било неопходно његову богату архивску и музејску заоставштину, која се још увек налази у архивима, музејима и библиотекама у местима у којима је живео и радио (Даљ, Беч, Београд, Будимпешта), прикупити на једном месту, обрадити, сачувати, и учинити доступном свим заинтересованим лицима и институцијама, не само као културно или научно наслеђе значајно за нашу заједницу, већ и за светску баштину. У том циљу Удружење Милутин Миланковић, у сарадњи са Математичким факултетом Унверзитета у Београду, од 2011. године реализује дугорочни пројекат:

„Истраживање, обрада, каталогизација, дигитализација и публиковање архивске заоставштине Милутина Миланковића“.

Реализујући пројектне активности у периоду 2011-2018. године, из различитих извора прикупљено је, обрађено, категоризовано и дигитализовано око 2.000 архивских докумената и око 100 других артефаката (оригинали старих издања књига од којих највећи број спада у веома ретке и тешко доступне јавности, научна документа, личне ствари, фотографије, преписка са познатим светским научницима и др.). Међутим, то представља само мали део Миланковићеве баштине која се процењује на неколико хиљада архивских докумената и музејских експоната, па је неопходно наставити са сталним прикупљањем нове грађе. Посебно је значајно да се прикупи и обради документација која се налази у Бечу, где је Миланковић живео и радио 13 година, и Будимпешти, где је као заробљеник-интернирац пет година радио у Мађарској академији наука.

Од прикупљене и обрађене архивске грађе, у сарадњи с Математичким факултетом Универзитета у Београду, формиран је у просторијама Удружења Милутин Миланковић у улици Поп Лукина 1Б **Референтни документациони центар - Дигитални легат Милутин Миланковић** кога чине документациони центар, стална изложбена и мала музејска поставка „Милутин Миланковић - живот и дело“ и виртуелна (дигитална) библиотека са 130 наслова Милутина Миланковића (књига, уџбеника, научних радова и других издања). На тај начин обезбеђен је увид у свеобухватност и значај Миланковићевог доприноса светској науци и цивилизацији, те осветљен његов допринос из више научних области - од инжењерског рада и патената у грађевинарству, астрономске теорије климатских промена, реформе Јулијанског календара, историчара природних наука, хроничара научних збивања свога времена до универзитетског професора и академика.

Користећи прикупљену архивску грађу Удружење је издало 20 научно-стручних и популарних публикација, снимило 10 дугометражних и краткометражних играно-документарних филмова различитих дужина трајања и намена, организовало преко 70 изложби у Србији, Републици Српској и Црној Гори, као и шест научних и стручних скупова из области научног делокруга Милутина Миланковића, од којих посебно треба истаћи конференције: „Календарско знање и допринос Милутина Миланковића“, „Климатске промене и њихов утицај на водне ресурсе и комуналну инфраструктуру“, „Клима у прошлости: Поука за будућност“, Регионални аспекти климатских промена“ и симпозијум „Грађевинско наслеђе Милутина Миланковића“.

Највећи број публикација и филмова је бесплатно подељен основним и средњим школама, факултетима и установама културе у Србији и Републици Српској, као и у дијаспори. Посебно треба истаћи трајну активност Удружења која се реализује кроз пројекат **„Бесплатне књиге и филмови о Милутину Миланковићу у школама и на факултетима“**. Ову иницијативу Удружење је успоставило 2009. године у сарадњи с Министарством

просвете, науке и технолошког развоја у оквиру обележавања **Године Милутина Миланковића**. У оквиру ове акције до сада је основним и средњим школама у Србији бесплатно дистрибуирано преко 3.000, факултетима и вишим школама преко 500, школама у Републици Српској 1.000, а у дијаспори 500 разних публикација и филмова.

У оквиру „Отворене трибине“ организовано је преко 70 сусрета поштовалаца лика и дела Милутина Миланковића са еминентним предавачима са актуелним темама из области којима се Миланковић бавио - геофизичке науке и грађевинарство, али и о другим сличним темама од општег значаја.

Посебна пажња је посвећена иницирању државних и других институција за предузимање мера на трајном обележавању лика и дела Милутина Миланковића (додела назива улицама, трговима, научним и просветним институцијама, изградња споменика, отварање музеја, задужбине или фондације). Шест образовних и једна научна институција, 26 булевара и улица у Србији и Републици Српској носе име Милутина Миланковића. У 15 градова или институција су постављена спомен-обележја (споменици, бисте, плоче).

Удружење је покренуло иницијативу и спровело комплетну процедуру за подизање Спомен-обележја Милутину Миланковићу и иницирало издавање новчанице од 2.000 динара с ликом Милутина Миланковића.

Подизање Спомен - обележја у Београду, у парку чије име је преименовано у Парк Милутина Миланковића, представља остварење дуготрајног рада и напора Удружења. Бронзана статуа чврст је доказ да великан српске науке и његова капитална дела више никада неће бити запостављен и заборављен.

Његов споменик, дар чланова Удружења српском народу, постављен у непосредном окружењу споменика Вожду Карађорђу, утемељивачу српске државе, споменика Светом Сави, утемељивачу српске школе и цркве, Храма Светог Саве, зграде Народне библиотеке и зграде Метеоролошке опсерваторије - „Центар за климатске промене Милутин Миланковић“ подсећа српски народ да је српска држава, сем мача и сабље Карађорђа и Милоша, стварана и просвећеношћу, знањем и науком Миланковића и других научних великана српског народа.

Слика 2: Споменик Милутину Миланковићу.

Овим активностима завршена је прва фаза активности којима је Удружење Милутин Миланковић испунило свој основни задатак. **Миланковић је по други пут враћен у крило српског народа.** Данас Миланковић живи један нови живот – у потпуности признат, хваљен, с јасном истином о његовом животу и раду.

Наведене резултате Удружење је постигло захваљујући волонтерском раду чланова и пријатеља Удружења и успешној сарадњи с великим бројем научних и образовних институција, научним радницима и истакнутим ствараоцима из области науке, културе, образовања и привреде, као и спонзорима и донаторима, уз не баш велику подршку државе.

Захваљујући високом квалитету резултата рада Удружења, значајно су осветљени и представљени српској јавности лик и дело Милутина Миланковића, због чега је Удружење завредило значајна друштвена признања: *Светосавску награду, Признање Мише Анастасијевића и Медаљу Михајла Пупина.*

Нажалост, српски народ дугује Миланковићу музеј. Оснивање музеја је изузетно сложен процес који захтева обављање великог броја административних, стручних и специјалистичких послова, као и испуњење законом предвиђених услови (оснивач, просторије, стручни кадар, статус и др). Реализација даљих активности на оснивању музеја превазилазе садашње могућности Удружења Милутин Миланковић (законске, организационе,

инфраструктурне, финансијске, смештајне и друге), што захтева ангажовање надлежних државних органа, првенствено Министарства културе и информисања и Града Београда - Секретаријата за културу.

То је био разлог да се окупе волонтери, поштоваоци његовог лика и дела и оснују научно-стручно удружење, са циљем да се популаризацијом његове личности и валоризацијом његовог научног рада отргне од заборава и осветли његов богат живот, свестран рад и допринос светској науци, као и исказана љубав према отаџбини.

У раду су приказане активности Удружења "Милутин Миланковић"

MILUTIN MILANKOVIĆ SECOND TIME WITH SERBS

With his scientific, engineering, literary work and the reform of the Julian calendar Milutin Milanković marked the world science of the twentieth century. He endeavored the world civilization, the Serbian people, and especially the city of Belgrade, where he lived and worked for fifty years, and where he experienced the peak of his creative work. In addition, he expressed immense patriotism toward his nation.

He gave to the world the astronomical theory of climate changes, by which he solved the secret of the ice ages, introduced the reinforcement concrete structure and made the most precise calendar that is in use. He educated for the Serbian people numerous cadres, built important construction objects and wrote scientifically popular works that took us on a journey through the universe and centuries. He has provided for Serbia an enviable place in the world science.

Milanković is a researcher who, for good reason and rightly counts among the five greatest scientists of the twentieth century and among the fifteen greatest scientists of all time who have dealt with our planet Earth.

Unfortunately, the Serbian people did not give themselves up in a way that suits his character and work. In Serbia, there are no museums, endowments, permanent exhibitions or scientific center dedicated to him. There were no memorials until recently.

This was the reason for the gathering of volunteers, admirers of his character and work and foundation of a scientific-professional association, with the aim to save Milanković from oblivion by the popularization of his personality and the valorisation of his scientific work and to illuminate his rich life, work and contribution to world science, as well as his love for the fatherland.

The paper presents the activities of the Association "Milutin Milanković"

Key words: Milutin Milanković, climate change, reinforcement concrete, calendar